

TAMPEREEN TIETOTEKKARIEN ALKUAIJOISTA

Esko Hannula 10.04.2016

En ole varma, miten paljon TietoTeekkarikillan alkuajoilta, ja varsinkaan ajalta ennen killan perustamista, on säilynyt dokumentaatiota. Muistikuvia niistä ajoista on tietenkin vain harvoilla ja nekin alkavat olla jo pirstaleisia. Päätin sen vuoksi kirjoittaa muistiin sen, mitä vielä itse muistan teekkariajoista ja millaisena sen ajan nyt koen. Tämä teksti on siis 30 vuotta vanhoihin asioihin liittyvää itsekeskeistä muistelua eikä ole mitään takeita siitä, että muisti toimisi täsmälleen oikein.

Tietotekniikan koulutusohjelma alkoi Tampereella vuonna 1985. Sisäänotto oli 40-50 opiskelijaa, mutta ensimmäisenä vuonna opintonsa aloitti vain noin 25. Se johtuu siitä, että puolet meni heti armeijaan. Tästä seurasi, että naisia oli joukossa prosentuaalisesti poikkeuksellisen paljon. Muistan nimeltä ainakin viisi.

Yliopiston nimi oli silloin Tampereen teknillinen korkeakoulu eikä se ollut kovin hyvin valmistautunut vastaanottamaan uusia tietoteekkareita. Perusopinnot olivat samat kuin sähkötekkareilla paitsi, että joitakin pakollisia tietotekniikkakursseja oli aikaistettu. Tietotekniikan laitos – joka kuului silloin sähkötekniikan osastoon – koostui kolmesta koulutusohjelmasta, jotka olivat tietokonetekniikka, ohjelmistotekniikka ja digitaalinen signaalinkäsittely.

Ajalle tyypillistä on, että laitos pyöri suurelta osin sijais- ja tilapäistyövoiman varassa. Laitoksen johtaja, professori Reino Kurki-Suonio, yksi suomalaisen ohjelmistotieteen kautta aikain kovimmista nimistä, oli Yhdysvalloissa vierailevana tutkijana. Hän teki siellä urauurtavaa työtä mm. rinnakkaisprosessoinnin käsittelystä ohjelmointikielissä ja kääntäjissä. Toinen professori, Yrjö Neuvo, sittemmin Nokian teknologiajohtaja, oli muistaakseni myös vierailijana jossain päin Yhdysvaltoja. Hänen johdolla laitoksen tutkijat kuluttivat vuosien ajan valtavat määrät mipsejä suodattamalla rakeisuutta pois hattupäistä naista esittävästä valokuvista. Tähän työhön pohjautui myöhemmin mm. Nokian matkapuhelinten erinomainen äänen ja kuvan laatu. Tietoliikennetekniikkaa opetti apulaisprofessori Leo Sintonen. Laitoksen palkkalistoilla oli myös poikkeuksellisen älykkäänä ja omituisena pidetty pitkästi alle kolmekymppinen lahjakkuus, apulaisprofessori Juha Heinänen. Hän oli avaintekijä Funetin rakentamisessa ja siten Suomen liittämässä Internetiin. Myöhemmin, Internet-kuplan aikoina vuosituhannen vaihteessa Heinänen oli yksi tunnetuimpia suomalaisia alan piireissä.

Professorit olivat siihen aikaan isoja herroja, jotka nimitti virkaansa tasavallan presidentti. Professuureja oli niukasti. Pätevää tutkimusväkeä oli jonkin verran, mutta päteviä opettajia ei juuri ollut, ei ainakaan paikalla. Uusia tietoteekkareita johdattivat tietotekniikan maailmaan lähinnä matematiikan laitoksen professorit, jotka opettivat tärkeimpiä ohjelmointikieliä Pascalia ja Fortrania sekä kolmannen vuosikurssin tekkarit, jotka tuurasivat virkavapaalla olevaa tietotekniikan laitoksen henkilökuntaa.

Uutta voimaa oli kyllä kasvamassa. Helsingin Yliopistosta oli hiljattain palkattu yliassistentin virkaan tohtori Ilkka Haikala, joka monista muista poiketen oli kiinnostunut opettamisesta ja sen kehittämistä. Nuori, puhelias ja mielipiteikäs assistentti Hannu-Matti Järvinen opetti mm. laitteistonläheistä ohjelmointia. Nykyinen professori, silloinen tekniikan ylioppilas, Kari

Systä viimeisteli diplomityötään. Professori Tommi Mikkonen sen sijaan taisi olla vasta siirtymässä lukioon.

Tulimme siis käytännössä teekkareiksi sähköosastolle, opiskelimme tasan tarkkaan samoja kursseja kuin sähköteekkarit ja pyörimme sähkökillassa, joka oli myös järjestänyt meille tutorit. Tietoteekkarit tunsivat kuitenkin alusta asti olevansa erityisiä. Se saattoi johtua siitä, että meidän oli pitänyt saavuttaa pääsykokeissa huomattavasti korkeammat pisteet kuin sähköteekkareiden. Varsinaista yhteistä organisoitua toimintaa ei ollut, kun ei ollut yhteistä organisaatiotakaan. Jotkut meistä olivat hyvinkin aktiivisia sähkökillan toiminnassa.

Ensimmäinen jonkinlaista järjestäytymistä vaativa ponnistus oli fuksivappu. Ensimmäisten tietoteekkarien oli tietysti päästävä koskeen omissa haalareissa. Haalarien suunnittelu ja sponsorien hankkiminen aloitettiin hyvissä ajoin vuoden 1986 alussa. Haalareista tuli mustat kuten Otaniemessäkin. Alkuperäisen logon suunnitteli Vesa Suutarinen. Logossa oli Tampereen Teknillisen Korkeakoulun logosta kopioitu hammasratas, jonka keskelle oli sijoitettu muistipiirin kuva. Ratas oli katkaistu niin, että se näytti C-kirjaimelta, joka oli sekä tietotekniikan koulutusohjelman tunnus että aikakauden coolestimman ohjelmointikielen nimi. Oheisessa kuvassa on alkuperäinen logo ensimmäisten haalarien rintataskuun painettuna.

Alkuperäiseen tietoteekkariasuun kuului myös haalarien päälle puettava valkoinen karatevyö. Sen ainoa tehtävä oli kertoa, että juuri me olemme jollain tavalla erilaisia. Vyön käytöstä kuitenkin luovuttiin nopeasti, koska se oli enimmäkseen tiellä. Asiaan saattoi vaikuttaa myös se, että vyön takia meitä vappuna luultiin kadulla poliiseiksi. Haalarit

hankittiin kokonaan sponsorivaroin, mikä oli hyvä suoritus fuksilaumalta, jolla ei ollut edes organisaatiota, jonka nimissä se olisi rahankerjäämisen voinut suorittaa. Haalarit maksoi Data General –niminen yritys, aikoinaan minitietokoneiden uranuurtaja. DG:n logo oli suurin kirjaimin painettu haalarien selkäpuolelle.

Korkeakoulun laskentakeskus oli hiljattain asentanut PDP-11/70 –tietokoneeseen Unix-käyttäjärjestelmän. Unix oli tuolloin melko uusi juttu. Luulisin, että Unixia oli virallisesti perusteltu sillä, että se olisi uusille tietoteekkareille hyvä oppimisympäristö. Käytännössä asia lienee hoitunut Modeemi ry:n aktiivisen painostuksen avulla. Modeemin kantapeikkoja oli Kimmo Kipa Lehtonen, joka oli laskentakeskuksessa eli lakessa töissä ja hallinnoi sitä Unix-konetta. PDP buutattiin usein ja käynnistymistä odotellessa Kipa istui Modeemissa juomassa kokista. Modeemissa makoili myös Jyrki Yli-Nokari, jolla oli tosin tuolloin jo monta muutakin rautaa tulella. Jyrki jäi tekkarihistoriaan varsinkin Unixin shellin ohjelmointia käsittelevällä kirjallaan, jota sai ostaa Modeemista. Modeemin huone oli meille fukseille hiukan pelottavakin paikka. Siellä istui outoja tyypejä, jotka tiesivät tietotekniikasta kaiken ja puhuivat asioista, joista emme ymmärtäneet yhtään mitään, mutta uskoimme, että pitäisi ymmärtää.

Jo ensimmäisen tekkarivuoden syksyllä saimme PDP:lle käyttäjätunnukset harjoitustöiden tekoa varten. Vakavamielinen tietojenkäsittely ja tekninen laskenta tehtiin laskentakeskuksen tehokkaalla ja modernilla VAX/VMS –koneella, mutta opiskelijoiden ohjelmointiharjoittelu hoitui Unixilla. Fuksisyksynä tutustuimme mullistavaan sovellukseen nimeltä mail. Varsinaisia sähköpostiosoitteita ei ollut, vaan sähköposti lähetettiin suoraan käyttäjätunnukselle. Käyttäjätunnukset olivat ajan hengen mukaan kolmikirjaimisia ja ne muodostettiin joko etunimien ja sukunimen alkukirjaimesta tai vaihtoehtoisesti etunimen alkukirjaimesta ja sukunimen kahdesta ensimmäisestä kirjaimesta. Minä olin eoh. Vasta pari vuotta myöhemmin minusta tuli eoh@tut.fi. Aluksi mailia pystyi lähettämään muihin yliopistoihin vain, jos osasi kertoa täsmällisen reititysohjeen viestilleen. Jos sen sattui kirjoittamaan oikein, viesti ei silti yleensä mennyt perille, koska verkko muuttui koko ajan.

PC:tkin olivat saapuneet. Päätalossa jossain kirjaston ja opintotoimiston välimaastossa oli laskentakeskuksen ylläpitämä ”mikroluokka”, jossa oli toistakymmentä IBM PC-tietokonetta. Ne olivat ajanmukaisesti varusteltu. Näyttö oli iso laatikko, jossa näkyi vihreää tekstiä mustalla pohjalla. Grafiikkakorttia alkuperäisessä PC:ssä ei muistaakseni edes ollut. Ainoa tallennusmedia oli levyke, 360 kilotavua tallettava 5-tuumaa leveä pyöreä läpyskä, jota kutsuttiin lerpuksi. Lerppuasemia oli kaksi: toisessa pidettiin omia tiedostoja ja toisessa sovellusta, jolla omia tiedostoja käsiteltiin. Tiedossa kyllä oli, että uudemmissa malleissa olisi kovalevy, johon mahtuisi jopa useampi megatavu tietoa. PC:n keskusmuisti oli 256 kilotavua. Modeemin emänörtit sylkivät PC:eiden ja varsinkin sen ”käyttäjärjestelmän, MS-DOS:in päälle, mutta meillä uusilla tietoteekkareilla ne olivat kovassa käytössä.

Kalusto kehittyi nopeasti. Jo pari vuotta myöhemmin käytössä oli Sun Microsystemsin hienoja myllyjä, joissa oli valtavan iso näyttö, ikkunoitu Motif-käyttöliittymä ja hiiri. Sunissa oli myös verkkojärjestelmä NFS, joka mahdollisti koneiden keskinäisen kommunikoinnin. NFS kaatui usein. Se oli aina iloinen hetki laitoksen innokkaille nuorille miehille, jotka heti ryntäsivät huoneistaan tutkimaan kaatumisen syytä. Jotkut heistä ovat yhä laitoksella töissä, mutta tuskin jaksavat enää motivoitua siitä, että verkko ei toimi.

Ohjelmointi oli tietoteekkareille tietenkin kovaa juttua. Minun ensimmäinen tuotantokäytössä ollut softa oli sittemmin suosituksi tulleen senssi-softan esiaste. Joku oli nähnyt jossain

muualla tietokoneohjelman, jonka avulla ujut teekkarit voivat etsiä baarista seuraa. Sähkökillan fuksibileisiin syksyllä 1986 haluttiin myös sellainen. Kaikki riittävän ohjelmointitaitoiset lienevät olleet palkkatöissä jossain, koska minä lupauduin hoitamaan homman. Sillä tavoin syntyi ensimmäinen hyötyohjelmistoni, nimeltään Paritus. Se oli käytössä muutaman kerran, mutta aika pian uuden tietoteekkarisukupolven paremmat koodit korvasivat sen.

Joskus haalariprojektin aikoihin sain sellaisen pätkähullun idean, että tietoteekkarien tiedotuskanavan on oltava tietokoneessa. Ihmisten tavoittaminen perustui silloin hieman eri asioihin kuin nyt. Edes netnewsia ei vielä ollut käytössä ja modernimpien värkkien kuten facebookin keksijät olivat tuskin edes syntyneet. Kyhäsin PDP:lle alkeellisen sh-skriptin, josta muodostui jonkinlainen navigointikäyttöliittymä. Sillä pääsi selailemaan tiedotteiden otsikoita ja lukemaan niitä. Koko puuhassa ei tainnut olla juurikaan järkeä, mutta jollain omituisella tavalla se tuntui tosi coolilta. Homma lähti täysin lapasesta, kun vappu lähestyi ja näin elämäni ensimmäisen Tampin. Sähköinen ilmoitustaulumme muuttui parodialehdeksi, jossa yritettiin alittaa Tamppi-huumorinkin taso. Muistan kirjoittaneeni mm. "Varjo-Tamppi" -nimisen tekstin, joka meidän kaikkien onneksi on nyt jo kadonnut. Varjo-Tampin vitsien keskeinen hahmo oli kuuden promillen humalassa kaduilla alastomana örveltävä spitaalinen, joka yritti epätoivoisesti saada naista. Tämä asiaton nettijulkaisu ilmestyi sittemmin vielä toista vuotta nimellä TiTe-lehti ja joskus siinä saattoi olla jotain asiaakin. Ylioppilaskunnassa naureskeltiin kummastuneina "lehdelle, jossa ei ole lainkaan paperia", mutta me tietoteekkarit pidimme sitä kovastikin edistyksellisenä.

Haalarihankkeen yhteydessä muodostui myös ajatus tietoteekkarikillan perustamisesta. En muista tarkkaa ajankohtaa, mutta minulla on varsin eläviä muistikuvia siitä, miten istuimme sähkötalon kuppilassa ideoimassa tietoteekkarikiltaa. Otin hankkeessa jonkinlaisen puuhamiehen roolin, mutta suuri osa silloisista tietoteekkareista oli aktiivisesti mukana. Ellen aivan väärin muista, ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Ari Virtanen. Ahkerasti mukana pörräsivät ainakin Juha-Markus Aalto, Mika Karaila, Jaakko Sippola, Marko Suojasto, Sari Suomi ja Virpi Sänntti.

Viereisestä pöydästä modeemilaiset seurasivat keskustelujamme ja ehdottivat, että meidän kannattaisi kaapata Modeemi eikä perustaa "yet another yhdistystä". Modeemissa oltiin tuohon aikaan huolissaan jatkuvuudesta. Vanhat aktiivit olivat valmistumassa tai ainakin siirtymässä peruuttamattomasti työelämään eikä ollut varmaa, miten toiminta jatkuisi. Ehdotin, että Modeemia ei edes yritetä kaapata. Ajattelin, että tietoteekkarit tarvitsevat nimenomaan killan ja Modeemilla olisi oma paikkansa hardcore-nörttien kerhona. Sanaa nörtti ei tosin tuolloin vielä käytetty.

Kiltahaaveista jouduimme luopumaan jokseenkin heti. Ylioppilaskunta, jossa koneteekkarit käyttivät tuolloin melko suvereenia valtaa, tyrmäsi ajatuksen. En muista, kenen kanssa kävin siellä juttelemassa, mutta killan perustaminen osoittautui nopeasti mahdottomaksi. Sen paremmin KoRK kuin Sähkökiltakaan ei halunnut prujukonemarkkinoille uutta kilpailijaa. Kaikkien kiltojen tärkein tulonlähde kun olivat kolikoilla toimivat kopiokoneet. Voi tietysti olla, että suunnitelmistammekin puuttui tarvittavaa vakuuttavuutta.

Ammattiainekerho kuitenkin perustettiin. Logo oli haalariprojektista jo valmiina, mutta nimi puuttui. En muista, kuka nimen keksi, mutta se syntyi isommalla porukalla ideointisessiossa. Todennäköisesti nimen TiTe lausui ensimmäisenä ääneen joko Ari Virtanen tai minä itse.

Nuori TiTe oli varaton. Meillä ei tainnut olla edes pankkitiliä, koska ei ollut sinne mitään laitettavaa. Kassan pesämuna ansaittiin vuoden 1986 fuksisaunalla. Teekkarit olivat edellisvuonna saaneet valmiiksi Savilinnankadulla sijaitsevan teekkarisaunan. Sijainti oli kätevä, koska sauna oli kävelymatkan päässä Tampereen yöelämästä. Fukseilta perittiin pieni pääsymaksu, jolla hoidettiin tilaisuuden kulut. Virvoitusjuomia oli tarjolla omakustannushintaan. En muista, kuka meistä oli niin rikas, että oli pystynyt juomat hankkimaan.

Samana iltana oli myös koneteekkarien perinteinen Kork Cruising. Illan hämyssä saunaa kohti alkoi virrata punaisia haalareita. Korkkarit eivät tienneet, mikä tilaisuus saunalla on, mutta päättivät suurin joukoin haluta saunaan. Virtasen Ari ja minä ymmärsimme tilanteeseen liittyvän mahdollisuuden. Salamannopeasti sisäänpääsymaksu ja juomien hinnat moninkertaistuivat. Ilta sujui kaikin puolin ongelmitta ja uudet fuksit oppivat koneteekkareilta monta sellaista laulua, joita me emme olisi osanneet.

Paitsi varaton, TiTe oli myös koditon. TiTen ensimmäinen tila järjestyi sähkötalon toisesta kerroksesta tietotekniikan osaston tiloista. Siellä, metsänpuoleisessa päässä, oli avotila, jossa oli opiskelijoiden käyttöön tarkoitettuja Suneja. Jokaisella niistä oli linnun nimi. Istuimme siellä usein iltamyöhällä koodaamassa milloin mitään harjoitustyötä. Alueen yhteen nurkkaan raivattiin reilun kymmenen neliömetrin kokoinen tila, joka eristettiin sermeillä. Siitä kolosta tuli TiTe. Muistelen, että Hannu-Matti ja Ilkka olivat laitoksella ne henkilöt, joita tästä tärkeästä asiasta on erityisesti kiittäminen.

Oli herkkä hetki, kun ripustimme uuden kerhotilan kattoon Vaisalan ekskursiolta aikoinaan tuodun säähavaintosondin. Samaiselta ekskursiolta oli peräisin myös Ruoholahden metroasemalta – vai olisikohan se silloin vielä ollut rakennustyömaa – pöllityt kyltit, joissa ilmoitettiin tallentavasta kameravalvonnasta. Se reissu oli TiTen ensimmäinen varsinainen ekskursio. Menimme bussilla ensin Vantaalle yritysvierailulle Vaisalaan. Ilta päättyi Otaniemeen TiK:n bileisiin. Veimme tuliaisiksi liukurin.

Samaisella ekskursiolla syntyi vielä nykyisinkin laulettu Lapin kulta –kaanon. Tosin Ilkka Aaltonen kertoo teekkarilauluhistoriikeissaan laulusta aivan toisenlaisen tarinan. Lapin kulta syntyi Pekka Laukkalan ja minun yhteistyönä. Pekka on sikäli erikoinen tapaus, että hän oli sähköteekkariksi, mutta hengasi mielellään ja aktiivisesti meidän kanssa. Kehittelimme Lapin kullin Servin mökissä. Seuraavan syksynä Markku Ruonavaara opetti meille TiTe:n fuksisaunassa ”uuden laulun, jonka oli edellisviikolla kuullut Otaniemessä”. Pekka ja minä tunsimme sen jo. Onneksi teekkarilauluissa ei ole oleellista se, kuka ne on tehnyt, vaan se, että ne ylipäätään on tehty.

Kaikenlaisen teekkaritouhuilun lomassa myös opiskeltiin. Opintojen alussa meitä lyötiin päähän teekkarimatematiikalla. Se oli vähemmän käytännöllistä kuin nyt. Heti ensimmäisellä peruskurssilla käytiin läpi äärelliset alipeitteet ja muut matematiikan fundamentit sekä todistettiin, että ykkönen on suurempi kuin nolla. Vähemmästäkin ihminen lannistuu. Minun on kiittäminen Ilkka Haikalaa siitä, että oma lannistus muuttui vähitellen innostukseksi. Ilkan luennot kuuntelin aina, koska ne olivat sekä kiinnostavia että hyödyllisiä. Hän osasi ihailtavalla tavalla kytkeä vaikeatkin asiat arkitodellisuuteen. Ilkka sai minut kiinnostumaan ja innostumaan niistä softan tekemiseen liittyvistä asioista, joilla tänäkin päivänä elantoni hankin.

1980-luvun lopulla oli ohjelmointitaitoisista ihmisistä vähintään yhtä iso pula kuin nyt. Lähes kaikki alkuperäiset TiTe-aktiivit katosivat viimeistään kolmannen vuosikurssin jälkeen kokopäivätoihin jonnekin ja kävivät Hervannassa lähinnä vain tenteissä. Aloimmekin järjestellä niin pian kuin mahdollista uutta verta TiTe:n hallitukseen. Käytännössä se tarkoitti sitä, että ensimmäinen hallitus istui reippaasti alle vuoden ja toiminta siirtyi uuden, fuksipainotteisen hallituksen käsiin. TiTeä johti Tapani Mikola. Muistaakseni jäin itse vielä toiseksi kaudeksi hallitukseen varmistamaan, että TiTe selviää hengissä, mutta ei siihen minua oikeasti enää tarvittu.

TiTe-killan 25-vuotisjuhliissa 9.4.2016 minulle tarjoutui tilaisuus nähdä Rasputin. En tarkoita henkilöä vaan laulukirjaa. Neljännesvuosisadassa oli syntynyt paljon uusia hienoja teekkarilauluja. Yksi minulle rakas kuitenkin puuttui, joten jaan sen tässä. Tämä laulu syntyi Juice Leskisen Rakkauden ammattilainen -biisin pohjalta. Teksti on minun, mutta idea on varastettu. Kuulin tamperelaisen muusikko-koodarin Timo Mansukosken veivaavan joskus kitaran kanssa säettä "ei hän ohjelmia tee, hän pitää niitä yllä". Siitä kehkeytyi kokonainen säkeistö ja se menee suunnilleen näin:

*Hän on opetellut kodaamaan
Hän on vailla koulutusta
Ryhtyy suoraan debuggaamaan
Hän ei piittaa suunnittelusta
Mutta hanskassa on C
Siksi töitä riittää kyllä
Ei hän ohjelmia tee
Vaan hän pitää niitä yllä*

*Onko väliä sen
Hän kuinka softaa vääntää
Hän sai ammatiksi koodauksen
Hän siis koodaa vain ja kääntää
Samanlaisen kohtalon
Saa hyvä mies ja hyvä nainen
Ihminen joka on
ATK-ammattilainen*

Oma kosketukseni TiTe:en katkesi inhimillisesti katsoen liian varhain. Toiminta oli juuri saatu kunnolla käyntiin, kun jo irrottauduin siitä. En tiedä paljoakaan siitä, mitä tapahtui vuosien 1989 ja 1995 välillä. Tieto siitä, että TietoTeekkarikilta on olemassa saavutti minut vasta silloin, kun sain kutsun killan 5-vuotisjuhliin, joita vietettiin Tampereen Tiliholvissa. Muistelupuheen siellä piti Ismo Manninen, vuosikerran 1986 tietoteekkari. Puheen naiselle puhui laitoksen silloinen johtaja, professori Ilkka Hakala. Muistan jo silloin ihastelleeni, miten toiminta oli kasvanut ja kiltä menestynyt, mutta pientäpä sekin oli nykyiseen verrattuna.